

گفتمان فرهنگی و تجلیات آن در رمان معاصر فارسی: مطالعه‌ای زبان‌شناختی - کاربرد شناختی بر رمان «سمفونی مردگان» اثر عباس معروفی

نام : دستیار معلم (هدیل حسین عبد جاسم)

محل کار : دانشگاه مستنصریه / ریاست

دانشگاه / بخش مرکزی امور ترویج علمی

الخطاب الثقافي وتجلياته في الرواية الفارسية المعاصرة دراسة لغوية تداولية لرواية «سمفونية الموتى» لعباس معروفی

م.م. هدیل حسین عبد

الجامعة المستنصرية - بغداد

الرقم: 07716559605

Hadeel.hussien@uomustansiriyah.edu.iq

چکیده

کتاب سمفونی مردگان، رمانی نوشته‌ی عباس معروفی است که نخستین بار در سال ۱۳۶۸ وارد بازار نشر شد، و به‌عنوان یکی از آثار شاخص ادبیات معاصر فارسی، با ساختاری سمفونیک و روایتی چندلایه، تصویری انتقادی از تحولات و تعارض‌های فرهنگی جامعه ایران در فاصله دهه‌های ۱۳۱۰ تا ۱۳۵۰ ارائه می‌دهد. این پژوهش با تکیه بر رویکرد زبان‌شناختی و تحلیل کاربردشناختی متن، به بررسی چگونگی تجلی گفتمان فرهنگی در این رمان می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه مؤلفه‌هایی چون گفتمان قدرت و سرکوب، پدرسالاری در نهاد خانواده و تنش میان سنت و مدرنیته، از رهگذر کنش‌های گفتاری شخصیت‌ها، دلالت‌های ضمنی و بافت‌های ارتباطی، در ساخت معنا و شکل‌دهی به روایت نقش‌آفرینی می‌کنند. چارچوب نظری پژوهش بر نظریه گفتمان و قدرت و نیز نظریه کنش گفتاری استوار است و تحلیل متن با بهره‌گیری از شواهد زبانی و روایی صورت گرفته است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که سمفونی مردگان نه تنها بازتاب‌دهنده بحران‌ها و گسست‌های فرهنگی جامعه ایران معاصر است، بلکه از طریق زبان و سازوکارهای گفتمانی، به ابزاری برای نقد ساختارهای اجتماعی و فرهنگی مسلط تبدیل می‌شود. این مطالعه نشان می‌دهد که تحلیل کاربردشناختی می‌تواند درک عمیق‌تری از پیوند میان زبان، فرهنگ و هویت در متون ادبی معاصر فارسی فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: گفتمان فرهنگی؛ تحلیل کاربردشناختی؛ ادبیات معاصر فارسی؛

سمفونی مردگان؛ زبان و فرهنگ؛ قدرت و پدرسالاری

۱- مقدمه

ادبیات معاصر فارسی، به ویژه رمان‌های پس از دهه ۱۳۶۰، اغلب آینه‌ای از تنش‌های اجتماعی، فرهنگی و هویتی جامعه ایران است. رمان «سمفونی مردگان» نوشته عباس معروفی، یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های این دوره به شمار می‌رود که با الهام از ساختار موسیقی سمفونیک، داستان خانواده اورخانی را در اردبیل دهه‌های ۱۳۱۰ تا ۱۳۵۰ روایت می‌کند (میمندی، ۱۴۰۴، ص. ۷۶). این اثر، نه تنها تراژدی فروپاشی یک خانواده سنتی را به تصویر می‌کشد، بلکه نمادی از گسست فرهنگی و هنری در جامعه ایران پیش از انقلاب اسلامی است، جایی که شخصیت‌هایی مانند آیدین (روشن فکر مسئله‌دار) و اورهان (نگاهبان سنت) تقابل میان آگاهی و جهل، هنر و خرافه را برجسته می‌سازند (سعیدیان، خسروی، & حیدری، ۱۴۰۳، ص. ۱۲۴). عباس معروفی، با بهره‌گیری از تکنیک‌های مدرنیستی مانند جریان سیال ذهن و تک‌گویی درونی، لایه‌های پنهان روان شخصیت‌ها را کاوش می‌کند و نشان می‌دهد چگونه نیروهای اجتماعی و تاریخی بر زندگی فردی تأثیر می‌گذارند.

به بیانی دیگر این رمان که روایتی معاصر از داستان هابیل و قابیل است، در زمان انتشار خود در ایران با تحسین و تمجیدهای گسترده‌ای رو به رو شد. داستان این اثر در اردبیل و اندکی پس از جنگ جهانی دوم می‌گذرد. اورهان اورخانی، فردی شناخته شده در شهر، تصمیم می‌گیرد تا برادر خود را در زمستانی بسیار سرد و بی رحم پیدا کند. در طول این جست و جوی یک روزه، تمام تاریخ خانواده ی اورخانی در بخش‌هایی سمفونی مانند برای مخاطب آشکار می‌گردد. مشکلات خانواده ی اورخانی، از

نقطه نظرهای متفاوت پدر خانواده و هر یک چهار فرزندش روایت می شوند و همانند آینه ای، جنبه های مختلف زندگی در جامعه ای پیدرسالارانه و خفقان آور را بازتاب می دهند؛ جامعه ای که برادر را علیه برادر می شوراند، پدری را به طرد کردن پسر خود و سوزاندن اشعار او تشویق می کند و دختری را مجبور می کند که در ازدواجی شکست خورده باقی بماند. هدف این پژوهش، تحلیل گفتمان فرهنگی در «سمفونی مردگان» از منظر زبان شناختی و کاربردشناختی است، با تمرکز بر چگونگی ساخت معنا از طریق کنش های گفتاری، دلالت های ضمنی و بافت های ارتباطی. بر پایه نظریه های فوکو در گفتمان و سرل در کاربردشناسی، این مطالعه نشان می دهد چگونه زبان ادبی به عنوان ابزاری برای نقد اجتماعی عمل می کند و پیوند میان فرهنگ، زبان و روایت را در ادبیات فارسی معاصر آشکار می سازد (محمد، ۱۴۰۴، ص. ۳).

۲- مفهوم گفتمان فرهنگی در نقد ادبی

مفهوم گفتمان فرهنگی در نقد ادبی به رویکردی اشاره دارد که آثار ادبی را نه به عنوان متونی مستقل و خودبسنده، بلکه به عنوان محصولی از زمینه اجتماعی، تاریخی و فرهنگی گسترده ترشان تحلیل می کند. این دیدگاه از دل نظریه گفتمان و در گذار از نقد ادبی مدرنیستی به نقد فرهنگی پست مدرن پدید آمده است (یی، ۲۰۱۱، ص ۳۶) در دهه های اخیر، رویکردهای نقد ادبی به سمت مطالعات فرهنگی متمایل شده اند (یی، ۲۰۱۱، ص ۳۶). این دو حوزه کاملاً متضاد نیستند، بلکه ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر دارند. نقد ادبی سنتی، روش ها و تجربیات خود را در اختیار نقد فرهنگی قرار داده و در مقابل، نقد فرهنگی با گسترش دامنه تحلیل، به نوآوری در نقد ادبی کمک کرده است (یی، ۲۰۱۱، ص ۳۷). این تحول تحت تأثیر نظریه گفتمان بوده است که بر نقش

زبان در ساختن واقعیت‌های اجتماعی و فرهنگی تأکید دارد. گفتمان فرهنگی، بر پایه نظریه‌های میشل فوکو، به مجموعه‌ای از باورها، دانش‌ها و اعمال اجتماعی اشاره دارد که هویت فرهنگی یک جامعه را شکل می‌دهند و در تعامل با عوامل تاریخی، اجتماعی و ایدئولوژیک، معانی خاصی را تولید و بازتولید می‌کنند. این مفهوم، که ریشه در تحلیل گفتمان انتقادی دارد، فراتر از بررسی صرف زبانی متن عمل می‌کند و به بررسی چگونگی پیوند زبان با قدرت، ایدئولوژی و ساختارهای اجتماعی می‌پردازد (اسحاقیان، ۱۳۸۷، ص. ۲۱) در نقد ادبی، گفتمان فرهنگی ابزاری برای آشکارسازی لایه‌های پنهان فرهنگی در متون است، جایی که ادبیات نه تنها بازتاب‌دهنده واقعیت‌های اجتماعی است، بلکه به عنوان بخشی از فضای گفتمانی، در شکل‌گیری هویت فرهنگی جامعه نقش ایفا می‌کند. برای نمونه، در ادبیات فارسی معاصر، این گفتمان اغلب تنش میان سنت و مدرنیته را برجسته می‌سازد، با تمرکز بر قدرت‌های سرکوب‌گر، ساختارهای پدرسالارانه خانوادگی و مقاومت‌های فرهنگی که در نهادهایی مانند آموزش و خانواده نهادینه. در رمان «سمفونی مردگان»، نمادهایی چون برف (به عنوان نشانه سکون و مرگ فرهنگی) و کلاغ‌ها (به عنوان نماد شوم و زوال) این گفتمان را تجلی می‌بخشند و جامعه‌ای در حال گذار و بحران هویت را به تصویر می‌کشند (بیگدلی، طاهری، & اسفندیاری، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۹) این رویکرد نشان می‌دهد که متون ادبی، به عنوان محصول بافت‌های فرهنگی، می‌توانند ابزار نقد اجتماعی باشند و روابط قدرت را در بستر فرهنگی آشکار سازند.

۳- رویکرد کاربردشناختی در تحلیل متن ادبی

کاربردشناسی یا پراگماتیس مطالعه ای درباره ارتباط میان ساختار زبان و کاربرد آن است. یکی از مهمترین مولفه ها برای تحلیل کاربردشناختی متون، شناسایی شاخص های ادب ورزی است که هدف آن کشف شیوه های ادب ورزی و به گویی و نقش آن ها در انعکاس مفاهیم ضمنی است. از آنجا که مفاهیم ضمنی در کاربرد زبان پدیدار می شود بنابراین فهم آن ها در شناخت دو عامل بیرونی و درونی شکل می گیرد. (مسبوق & ذو الفقاری، ۱۴۰۳، ص. ۴۰)

این رویکرد، ریشه در نظریه های جان آستین و جان سرل دارد که کنش های گفتاری را به عنوان واحدهای اساسی ارتباط می کنند، جایی که گفتار نه تنها اطلاع رسانی می کند، بلکه عمل می کند، مانند فرمان، پرسش یا تعهد در نقد ادبی، کاربردشناختی کمک می کند تا لایه های پنهان ایدئولوژیک و قدرت در متن آشکار شود، به ویژه در متون فارسی معاصر که تنش های فرهنگی مانند تقابل سنت و مدرنیته را بازتاب می دهند. برای نمونه، در تحلیل شعر شاملو، ویژگی های گفت و گو بر اساس اصل عدم همکاری گرایس بررسی می شود تا دلالت های ضمنی و تأثیر بافت اجتماعی بر معنا را نشان دهد. در متون تاریخی-ادبی مانند «تاریخ بیهقی»، این رویکرد به کاوش کاربردشناختی عناصر زبانی می پردازد تا پیوند زبان با زمینه فرهنگی را برجسته کند. در رمان «سمفونی مردگان»، زبان نه تنها روایت می کند، بلکه از طریق کنش های گفتاری و دلالت های ضمنی، گفتمان های قدرت و سرکوب را در بافت خانوادگی و اجتماعی ایران آشکار می سازد، که این امر ادبیات را به ابزاری برای نقد اجتماعی تبدیل می کند. (مسبوق & ذو الفقاری، ۱۴۰۳، ص. ۵)

۴-زمینه فرهنگی رمان «سمفونی مردگان»

کتاب سمفونی مردگان نوشته عباس معروفی، داستانی پیچیده و عمیق از زندگی خانواده ای ایرانی را روایت می کند. این رمان که در سال ۱۳۶۸ به زبان فارسی منتشر شد و به زبان های دیگر نیز ترجمه شده است، به بررسی چالش ها و تضادهای خانوادگی در بستر تاریخی و اجتماعی ایران می پردازد. معروفی با استفاده از ساختار سمفونی، داستان را در چهار بخش مختلف روایت می کند که هر کدام از زاویه ای متفاوت به وقایع نگاه می کنند. این تکنیک داستان گویی، خواننده را به درک عمیق تری از شخصیت ها و روابط آن ها می رساند. شخصیت های اصلی داستان، از جمله یوسف، آیدا و اورهان، هر کدام نماینده ای از جنبه های متفاوت زندگی و آرزوهای انسانی هستند. (فر & اسدی، ۱۴۰۱، ص. ۱۹۸)

اثر عباس معروفی بر تقابل سنت و مدرنیته، حسادت و رقابت خانوادگی و تنهایی و انزوا می توان تاکید کرد. داستان به وضوح به جدال بین نسل های قدیم و جدید می پردازد. شخصیت هایی مانند آیدین نماینده نسل جدیدی هستند که به دنبال آزادی و تحصیل اند، در حالی که اورهان و پدر خانواده، جابر، نماینده سنت ها و خرافات اند. این تضاد باعث بروز تنش های خانوادگی و اجتماعی می شود و نشان دهنده چالش های زندگی در یک جامعه در حال تغییر است. رقابت بین آیدین و اورهان، به عنوان دو برادر با اهداف و آرزوهای متفاوت، محور اصلی داستان است. این حسادت نه تنها بر روابط خانوادگی تأثیر می گذارد، بلکه به درگیری های عمیق تری منجر می شود. شخصیت های مختلف در داستان، با حسادت و رقابت های خانوادگی

دست و پنجه نرم می کنند که به بحران های عاطفی و روانی آن ها منجر می شود. بسیاری از شخصیت ها، به ویژه آیدین و آیدا، در جستجوی هویت و عشق خود، با احساس تنهایی عمیقی مواجه اند. این تنهایی در دل مشغولی های آن ها و تلاش برای فرار از فشارهای خانوادگی و اجتماعی نمایان می شود.

سمفونی مردگان به وضوح به نقد جامعه سنتی و خرافاتی ایران می پردازد. نویسندگان با استفاده از شخصیت ها و داستان، مشکلات اجتماعی مانند تبعیض های جنسیتی، فشارهای خانوادگی و تنش های اجتماعی را به تصویر می کشد. این نقد اجتماعی باعث ایجاد آگاهی در خوانندگان نسبت به مسائل اجتماعی و فرهنگی زمانه می شود. این رمان به عنوان یکی از آثار برجسته ادبیات معاصر ایران شناخته می شود و تاثیر زیادی بر نویسندگان و شاعران بعد از خود داشته است. استفاده از جریان سیال ذهن و توصیف های شاعرانه، سبک نوینی را در ادبیات فارسی معرفی کرده که تاثیرات عمیقی بر نسل های بعدی نویسندگان داشته است. شخصیت های داستان، به ویژه آیدین و آیدا، به خوانندگان این امکان را می دهند که با مشکلات و چالش های آن ها همدلی کنند. این احساس همدلی می تواند منجر به تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جامعه شود. داستان به خوانندگان یادآوری می کند که هر فردی ممکن است با چالش های مشابهی مواجه شود و فارغ از هرگونه کمکی، نیاز به درک و همدلی دارد (سعیدیان، خسروی، & حیدری، ۱۴۰۳، ص. ۳۹۵)

۵- فضای فرهنگی-اجتماعی رمان

مفهوم گفتمان فرهنگی در نقد ادبی به رویکردی اشاره دارد که آثار ادبی را نه به عنوان متونی مستقل و خودبسنده، بلکه به عنوان محصولی از زمینه اجتماعی، تاریخی و فرهنگی گسترده ترشان تحلیل می‌کند. این دیدگاه از دل نظریه گفتمان و در گذار از نقد ادبی مدرنیستی به نقد فرهنگی پست مدرن پدید آمده است (یی، ۲۰۱۱، ص ۱۶)

۵-۱- گذار از نقد ادبی به نقد فرهنگی

در دهه‌های اخیر، رویکردهای نقد ادبی به سمت مطالعات فرهنگی متمایل شده‌اند. این دو حوزه کاملاً متضاد نیستند، بلکه ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر دارند. نقد ادبی سنتی، روش‌ها و تجربیات خود را در اختیار نقد فرهنگی قرار داده و در مقابل، نقد فرهنگی با گسترش دامنه تحلیل، به نوآوری در نقد ادبی کمک کرده است. این تحول تحت تأثیر نظریه گفتمان بوده است که بر نقش زبان در ساختن واقعیت‌های اجتماعی و فرهنگی تأکید دارد. (یی، ۲۰۱۱، ص ۱۶)

۵-۲- ابعاد کلیدی گفتمان فرهنگی

تحلیل گفتمان فرهنگی در نقد ادبی شامل بررسی چندین جنبه است:

- زمینه اجتماعی-فرهنگی: گفتمان ادبی از سه منظر اصلی بررسی می‌شود: متن، شیوه‌های گفتمانی و بستر اجتماعی-فرهنگی در این رویکرد، ادبیات ابزاری برای فهم فرهنگ و متقابلاً، موقعیت فرهنگی اصلی برای درک زیبایی‌شناختی اثر تلقی می‌شود.

- قدرت و هژمونی: گفتمان ادبی به عنوان تجلی از تعاملات اجتماعی، در ایجاد و حفظ قدرت، جایگاه و نقش‌های اجتماعی مؤثر است. تحلیل گفتمان فرهنگی به بررسی هژمونی اجتماعی، فرهنگی و قدرت در متون ادبی می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه یک طبقه یا دیدگاه خاص در جنبه‌های مختلف اجتماعی غالب می‌شود. (کامرانی & بهنام، ۱۳۸۶، ص. ۲۰)
- هویت فرهنگی و خرد بومی: بحث‌های مربوط به هویت فرهنگی بر گفتمان ادبی معاصر غالب است و به چگونگی ساخت مفاهیمی چون «خویشتن»، «قومیت» و «تعلق ملی» از طریق زبان، روایت و نمادگرایی می‌پردازد. ادبیات به عنوان مخزنی از اخلاق بومی، فلسفه جمعی و بیان زبانی دیده می‌شود (اشنا & روحانی، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۹)
- بینامتنیت و ناخودآگاه فرهنگی: تحلیل گفتمان ادبی بر پتانسیل بینامتنی و وابستگی متقابل به زمینه تأکید دارد. این رویکرد همچنین به ارتباط گفتمان با «ناخودآگاه فرهنگی» توجه می‌کند؛ مکانیزمی از روان‌شناسی و معرفت‌شناسی فرهنگی که از تعامل تاریخ، روان‌شناسی، گفتمان و ایدئولوژی ساختار یافته است. این مفهوم که از رویکردهای روانکاوی و نشانه‌شناسی بهره می‌برد، به کشف ابعاد عمیق آگاهی فرهنگی در یک متن ادبی کمک می‌کند. (زاده & حاجی، ۱۴۰۱، ص. ۵۳۸)

۵-۳- تأثیرات نظری و تحولات معاصر

ریشه‌های این رویکرد را می‌توان در پساساختارگرایی فرانسه و اندیشه‌های متفکرانی چون میشل فوکو، رولان بارت و ژولیا کریستوا جستجو کرد. این نظریه‌پردازان بر نقش گفتمان در شکل‌دهی به دانش، قدرت و هویت تأکید داشتند. (مرندی، ۱۳۹۷، ص. ۹۹)

در عصر دیجیتال، نقد ادبی به یک عمل فرهنگی تبدیل شده است که دائماً بر نحوه تولید، مصرف و انتشار ادبیات در دنیای معاصر تأثیر می‌گذارد. با ظهور رسانه‌های اجتماعی، وبلاگ‌ها و سایر پلتفرم‌های اشتراک‌گذاری اطلاعات، نقد ادبی دیگر محدود به متخصصان نیست و افراد بیشتری می‌توانند در بحث‌های انتقادی شرکت کنند. علاوه بر این، نقد ادبی دیجیتال مرز بین فرهنگ «والا» و «عامه» را متزلزل کرده و تحلیل‌ها علاوه بر متون سنتی، شامل فیلم‌ها، برنامه‌های تلویزیونی و بازی‌های ویدیویی نیز می‌شود.

در نهایت، برخی نظریه‌پردازان به دنبال تأسیس یک رویکرد جدید به نام «نقد گفتمانی» هستند که با تحلیل ویژگی‌های اساسی «گفتمان» و کاربرد عملی آن در نقد ادبی، به دنبال ایجاد یک فضای هرمنوتیکی جدید در زمینه نقد ادبی است.

۴-۵- فضای فرهنگی-اجتماعی رمان سمفونی مردگان

بر اساس منابع موجود، فضای فرهنگی-اجتماعی رمان سمفونی مردگان اثر عباس معروفی، بازتابی از فرآیندهای اجتماعی، فرهنگی و روانی در جامعه ایران است. این رمان با استفاده از فرم‌های هنری مدرنیستی و نمادگرایی عمیقاً ریشه‌دار ایرانی، بحران هویت انسان بین سنت و آزادی را به تصویر می‌کشد (مالنکا & دیمتری، ۲۰۲۵، ص. ۸۰).

تحلیل این رمان، چندین جنبه کلیدی از فضای فرهنگی-اجتماعی حاکم بر داستان را آشکار می‌سازد:

- تقابل سنت و مدرنیته: یکی از محورهای اصلی رمان، تضاد میان نسل‌ها و دیدگاه‌هاست. شخصیت پدر، جابر اورخانی، به عنوان «حامل قدرت سنتی» و نماد پدرسالاری، در مقابل پسرش آیدین قرار می‌گیرد که نماینده

روشنفکری، هنر و آزادی خواهی است. این درگیری، بحران هویت فردی و جمعی را در جامعه‌ای در حال گذار به نمایش می‌گذارد (مالنکا & دیمتری، ۲۰۲۵، ص. ۸۴)

- سرکوب هنر و اندیشه: رمان به موضوعاتی چون «فقدان آزادی» و فشار اجتماعی بر هنرمندان و روشنفکران می‌پردازد. سرنوشت تراژیک آیدین، شاعر و روشنفکر خانواده، نمادی از مبارزه درونی، فشار اجتماعی و جستجو برای ابراز وجود در فضایی است که هنر و اندیشه را برنمی‌تابد.

- آسیب روانی (تروما) و حافظه فرهنگی: ساختار چندصدایی و پلی‌فونیک رمان، که در آن هر بخش از زبان یکی از شخصیت‌ها روایت می‌شود، به نویسندگان امکان می‌دهد تا به کشف آسیب‌های روانی و درگیری‌های درونی شخصیت‌ها بپردازد. این تراژدی فردی به‌عنوان حامل حافظه فرهنگی جمعی عمل می‌کند و به بخشی از ادبیات دیاسپورای ایرانی شکل جدیدی می‌بخشد.

- اسطوره‌شناسی و نمادگرایی ایرانی: تصاویر اصلی رمان حول اسطوره‌هایی چون «قربانی» و «برادر دوگانه» (هابیل و قابیل) شکل گرفته است. معروفی با ترکیب ساختارهای اسطوره‌ای، نمادگرایی و تکنیک‌های مدرنیستی، روایتی از مبارزه درونی و جستجوی خودبیانگری خلق می‌کند (مالنکا & دیمتری، ۲۰۲۵، ص. ۹۲).

به بیانی دیگر می‌توان اینگونه تشریح کرد جامعه اردبیل در رمان، فضایی سرد و مرگ‌بار است که با نمادهایی مانند برف (یأس و انجماد فکری)، کلاغ‌ها (فتح شهر مردگان و خبر برادرکشی) و گورستان (نابودی ارزش‌های اخلاقی) توصیف می‌شود، و نشان‌دهنده زوال اجتماعی در برابر رقابت طبقاتی، جنسیتی و ایدئولوژیک است

اورهان، به عنوان نماد گریزه مرگ و قابیل، با سوءاستفاده از قدرت خانوادگی، آیدین را به جنون می‌کشاند، که این کنش فرهنگی-اجتماعی، سرکوب روشنفکران توسط نیروهای سنتی و استعماری (مانند کارخانه‌های خارجی و حزب دموکرات آذربایجان) را نمایان می‌سازد. زنان مانند آیدا نیز در این فضا قربانی می‌شوند، محبوس در نقش‌های سنتی و ازدواج اجباری، که منجر به خودسوزی و مرگ می‌گردد، و این امر نقدی بر جایگاه حاشیه‌ای زنان در جامعه پدرسالارانه است. (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۹)

در نهایت، فضای رمان با تأکید بر مرگ به عنوان تم مرکزی، جامعه‌ای در حال زوال را به تصویر می‌کشد که روشنفکران در آن به انزوا و طرد محکوم‌اند، اما امید به نسلی جدید مانند دختر آیدین (المیرا) نوید مدرنیته‌ای موفق‌تر را می‌دهد، و این عناصر روایت را به ابزاری برای نقد اجتماعی-فرهنگی تبدیل می‌کنند.

۶- جایگاه عباس معروفی در ادبیات معاصر فارسی

عباس معروفی از جمله نویسندگانی است که نام او به‌طور جدی با تحولات رمان فارسی در دهه‌های پایانی قرن چهاردهم خورشیدی گره خورده است. جایگاه او در ادبیات معاصر فارسی، بیش از هر چیز، به دلیل تلفیق جسورانه نوآوری‌های فرمی با نقد عمیق اجتماعی و روان‌شناختی تثبیت شده است. رمان شاخص او، سمفونی مردگان، نه‌تنها یکی از آثار ماندگار رمان‌نویسی فارسی به شمار می‌آید، بلکه نقطه عطفی در بازنمایی بحران‌های فرهنگی، خانوادگی و هویتی جامعه ایران محسوب می‌شود.

معروفی را می‌توان از نمایندگان برجسته ادبیاتی دانست که در مرز میان تجربه زیسته فردی و حافظه جمعی حرکت می‌کند. آثار او، چه آن‌هایی که در داخل ایران نوشته شده‌اند و چه نوشته‌های دوره تبعید، به‌طور مستمر درگیر مسئله گسست

فرهنگی، فروپاشی روابط انسانی و سرکوب فردیت‌اند. از این منظر، او در امتداد جریان ادبیات انتقادی معاصر قرار می‌گیرد که ادبیات را نه صرفاً ابزار زیبایی‌شناسی، بلکه عرصه‌ای برای بازنمایش اجتماعی و فرهنگی می‌داند. (مالنکا & دیمتری، ۲۰۲۵، ص. ۹۹).

از نظر فرم و سبک، جایگاه معروفی تا حد زیادی مرهون نوآوری‌های روایی اوست. سمفونی مردگان با الگوبرداری از ساختار موسیقایی سمفونی، روایتی چندصدایی و گسسته ارائه می‌دهد که در آن، صداهای مختلف شخصیت‌ها به‌جای یک روایت خطی و مسلط، در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند. این چندصدایی، امکان نمایش لایه‌های پنهان روانی، تضادهای درونی و تجربه‌های سرکوب‌شده شخصیت‌ها را فراهم می‌سازد و رمان را به متنی پیچیده و تأمل‌برانگیز بدل می‌کند. (محسن & ترانه، ۱۳۹۵، ص. ۱۰۵)

در سطح مضمونی، آثار معروفی بازتاب‌دهنده بحران‌های بنیادین انسان معاصر ایرانی است؛ از جمله بحران هویت در تقابل سنت و مدرنیته، فروپاشی نهاد خانواده، و تقابل نسل‌ها. پدرسالاری خشن، حذف نمادین فرزندان، و ناکامی در گفت‌وگو میان نسل‌ها، از مضامینی است که بارها در روایت‌های او تکرار می‌شود و نشان‌دهنده نگاه انتقادی نویسنده به ساختارهای فرهنگی تثبیت‌شده است. در این چارچوب، خانواده در آثار معروفی نه مأمّن امنیت، بلکه کانون بازتولید قدرت و سرکوب تلقی می‌شود. (محسن & ترانه، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۰)

از منظر کلی، عباس معروفی را می‌توان نویسنده‌ای دانست که با بهره‌گیری از زبان ادبی مدرن، به کالبدشکافی روان و فرهنگ جامعه ایرانی در دوره‌ای پرتلاطم پرداخته است. جایگاه او در ادبیات معاصر فارسی، حاصل پیوند خلاقانه میان فرم نو، روایت چندلایه و دغدغه‌های عمیق فرهنگی و اجتماعی است؛ پیوندی که سمفونی مردگان را به اثری فراتر از یک رمان، و به متنی ماندگار در تاریخ ادبیات فارسی بدل کرده است.

۷- تجلیات گفتمان فرهنگی در رمان

گفتمان فرهنگی در رمان از طریق تم‌های قدرت، خانواده و سنت-مدرنیته ظاهر می‌شود.

۷-۱- گفتمان قدرت و سرکوب

جابر اورخانی (پدر خانواده) تجسم گفتمان قدرت سنتی و استبدادی است. او به عنوان تاجر موفق اما متعصب، روشنفکری و فردگرایی آیدین (پسر شاعر و کتاب‌خوان) را تهدیدی برای اقتدار خود و ساختار خانوادگی می‌بیند. سوزاندن کتاب‌های آیدین یکی از نمادین‌ترین صحنه‌های رمان است: این عمل نه تنها سرکوب فردی، بلکه نمادی از سرکوب فرهنگی گسترده‌تر در جامعه‌ای است که سنت و مذهب ابزار حفظ سلطه‌اند. این صحنه به ویژه با اشاره به فضای تاریخی (هم‌زمان با کودتای ۲۸ مرداد در برخی تفسیرها) لایه‌ای سیاسی-فرهنگی می‌گیرد و نشان می‌دهد چگونه قدرت سنتی از ابزارهای نمادین (آتش، نفت، مذهب) برای خاموش کردن صدای مدرنیته استفاده می‌کند. (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۵۷)

۷-۲- گفتمان خانواده و پدرسالاری

ساختار پدرسالارانه در رمان به شدت برجسته است. زنان (مانند آیدا و حتی مادر خانواده) به حاشیه رانده شده و به نقش‌های سنتی (آشپزخانه، خانه‌داری) محدود می‌شوند. آیدا، به عنوان نماد زن سرکوب‌شده، در آشپزخانه «محبوس» است و ازدواج

اجباری‌اش با انوشیروان آبادانی (که ظاهراً نمادی از مدرنیته است) به تراژدی و مرگ می‌انجامد. این سرنوشت، فشارهای خانوادگی و اجتماعی بر زنان را بازتاب می‌دهد و نشان می‌دهد چگونه پدرسالاری نه تنها مردان روشنفکر، بلکه زنان را نیز قربانی می‌کند. آیدا و آیدین (دوقلوها) پیوند عمیقی دارند و آیدا نوعی «سایه زنانه» از آیدین به شمار می‌رود؛ مرگ او بخشی از زوال تدریجی خانواده است. (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۸۹)

7-3- گفتمان سنت و مدرنیته

این تقابل، هسته اصلی رمان است.

- اورهان نماینده سنت، وفاداری به پدر، تجارت و ارزش‌های قدیمی است.
 - آیدین نماد مدرنیته، شعر، کتاب، فردگرایی و گسست از سنت است.
- این دوگانگی به فروپاشی کامل خانواده منجر می‌شود. آیدین به عنوان «قهرمان مسئله‌دار» کلاسیک ادبیات مدرن، چالش‌های مدرنیزاسیون در جامعه سنتی ایران را نمایان می‌کند؛ او از خانه می‌گریزد، به حاشیه رانده می‌شود و در نهایت به انزوا و جنون کشیده می‌شود. رمان خواننده را وادار می‌کند با این پرسش روبرو شود که آیا مدرنیته در بستر سنتی ایران ممکن است بدون ویرانی. (حسینی & اهنگر، ۱۴۰۴، ص. ۷۸)
- به طور کلی، تحلیل شما بسیار دقیق است و نشان می‌دهد چگونه معرفی از خانواده اورخانی به عنوان میکروکاسم جامعه ایرانی استفاده کرده تا گفتمان‌های قدرت، جنسیت، سنت و مدرنیته را نقد کند. رمان نه تنها یک تراژدی خانوادگی، بلکه «سمفونی» مرگ تدریجی آزادی، فردیت و آرمان‌گرایی در برابر ساختارهای سرکوب‌گر است.

۴-۷- تحلیل کاربردشناختی نمونه‌ها

تحلیل کاربردشناختی (پراگماتیک) شما از رمان سمفونی مردگان بسیار هوشمندانه و دقیق است و به خوبی نشان می‌دهد چگونه عباس معروفی از لایه‌های زبانی فراتر از معنای ظاهری برای ساخت معنا و نقد فرهنگی استفاده کرده است. در ادامه، بخش‌های ارائه‌شده توسط شما را تأیید و با جزئیات بیشتر از متن رمان و مفاهیم پراگماتیک گسترش می‌دهم.

الف- کنش‌های گفتاری برجسته

کنش‌های گفتاری (به‌ویژه طبق طبقه‌بندی سرل و آستین) در رمان ابزار قدرتمندی برای نمایش روابط قدرت هستند. مثال شما عالی است:

پرسش پدر: «دنبال چه می‌گردی؟»

این یک کنش پرسشی است که در بافت پدرسالارانه، بیشتر جنبه فرمان‌گونه دارد تا پرسش خنثی. پدر نه تنها می‌خواهد بداند، بلکه با این پرسش آیدین را زیر فشار می‌گذارد، هویت او را به چالش می‌کشد و فضا را برای کنترل بیشتر آماده می‌کند.

پاسخ آیدین: «دنبال خودم»

این پاسخ یک کنش اظهار است که در عین سادگی، بسیارواژگون‌کننده عمل می‌کند. آیدین با این جمله کوتاه، جستجوی هویت فردی را اعلام می‌کند و به‌طور ضمنی اقتدار پدر را نفی می‌کند. این تقابل کنش گفتاری، نمادی از گسست نسل جدید (مدرن/روشنفکر) از نسل سنتی است. پدر اغلب با کنش‌های تهدیدی پاسخ می‌دهد که آیدین را به انزوا می‌کشاند.

این الگو در سراسر رمان تکرار می‌شود: گفتار پدر عمدتاً بار قدرت‌است، در حالی

که آیدین به کنش‌های احساسات درونی پناه می‌برد. (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵)

ب- دلالت‌های ضمنی و پیش‌فرض‌ها

جمله مشهور:

«پدر خیال می‌کرد آدم وقتی در حجره خودش تنها باشد، تنهاست. نمی‌دانست که تنهایی را فقط در شلوغی می‌شود حس کرد». (معروفی، ۱۳۸۸)

نویسنده با این جمله (به سبک گرایس) اصل همکاری را نقض می‌کند تا لایه‌ای عمیق‌تر بسازد. معنای ظاهری ساده است، اما مفهوم آن این است که تنهایی واقعی در میان جمع (خانواده، جامعه سنتی، حجره شلوغ تجاری) رخ می‌دهد، جایی که فرد نمی‌تواند خود واقعی‌اش را ابراز کند. این جمله تنهایی آیدین را در دل خانواده ظاهراً متحد برجسته می‌کند. می‌توان این جمله پیش‌فرض در نظر گرفت که «شلوغی» وجود دارد و تنهایی در آن ممکن است؛ این پیش‌فرض فرهنگی-اجتماعی ایران سنتی را القا می‌کند که فرد در جمع خانوادگی و اجتماعی تنها تر است تا در انزوا. پدر این پیش‌فرض را نمی‌بیند، چون در جهان‌بینی سنتی‌اش، تنهایی را انزوای فیزیکی می‌داند، نه انزوای وجودی.

این جمله یکی از زیباترین نمونه‌های پراگماتیک در ادبیات معاصر فارسی است و خواننده را وادار به بازسازی معنای فرهنگی می‌کند.

ج- نقش بافت و موقعیت ارتباطی

بافت فرهنگی شهر اردبیل که بر سنت‌گرایی، دینداری، مناسبات تجاری و ساختار پدرسالارانه استوار است، دامنه و آزادی موقعیت‌های گفتاری را به شدت محدود می‌سازد. در چنین فضایی، گفت‌وگوهای خانوادگی اغلب نابرابرند؛ پدر به‌عنوان گوینده‌ای مسلط و برخوردار از اقتدار، جریان سخن و نوبت‌گیری را در دست دارد و دیگران را به پیروی وادار می‌کند. در مقابل، آیدین در جایگاهی فرودست قرار می‌گیرد

و ناچار است برای پرهیز از رویارویی مستقیم، پاسخ‌های خود را به صورت غیرمستقیم، استعاری و شاعرانه بیان کند. افزون بر این، بافت اجتماعی دوره تاریخی مورد نظر از سال‌های حکومت رضاشاه تا پس از جنگ جهانی دوم لایه‌ای تازه به معنا می‌افزاید. جست‌وجوی هویت آیدین در بستری شکل می‌گیرد که در آن مظاهر نوگرایی، همچون کتاب‌خوانی، شعر و فردیت، در تقابل با سنت‌هایی نظیر تجارت، مذهب و اقتدار پدران قرار دارد. در نتیجه، هر کنش گفتاری فراتر از یک تعامل ساده، به کنشی با بار فرهنگی و سیاسی بدل می‌شود. (ملحوظ، ۱۳۹۵، ص. ۵۴۰)

د- کارکرد گفتمان فرهنگی در ساخت معنا

گفتمان فرهنگی در رمان صرفاً نقش توصیفی ندارد، بلکه کارکردی کنشی و سازنده معنا ایفا می‌کند. تکرار الگوهای زبانی، مانند فرمان‌دادن پدر، سکوت تحمیلی زنان و زبان شاعرانه آیدین، به تدریج شبکه‌ای معنایی می‌سازد که روابط قدرت و هویت را بازتولید می‌کند. در این چارچوب، درون‌مایه مرگ به عنوان هسته اصلی روایت، کارکرد سرکوب‌گر گفتمان مسلط را تشدید می‌سازد. مرگ آیدا، خودکشی، سوزاندن کتاب‌ها و فروپاشی روانی آیدین، همگی کنش‌هایی معناسازند که نشان می‌دهند چگونه گفتمان سنتی می‌تواند انسان را به سوی نابودی نمادین یا حتی مرگ واقعی سوق دهد. از سوی دیگر، خواننده در مواجهه با این گفتمان ناگزیر به تأمل انتقادی می‌شود؛ اینکه آیا جامعه سنتی ایران توان پذیرش فردیت و نوگرایی را دارد یا نه. پاسخ رمان به این پرسش منفی است، اما همین پاسخ منفی خود نوعی کنش انتقادی محسوب می‌شود که ساختارهای مسلط فرهنگی را به چالش می‌کشد (حسینی & اهنگر، ۱۴۰۴، ص. ۸۹).

و- پیوند زبان، فرهنگ و روایت

معروفی با بهره‌گیری از شگردهای روایت مدرن، همچون جریان سیال ذهن، چندصدایی و ساختاری هماهنگ و چندلایه، پیوندی عمیق میان زبان و فرهنگ برقرار می‌کند. در این میان، جریان سیال ذهن آیدین زبان را از سطح ابزار بیان فراتر می‌برد و آن را به وسیله‌ای برای مقاومت بدل می‌سازد؛ جایی که گفتار آشکار در فضای اجتماعی سرکوب می‌شود، ذهن رها و بی‌مرز او امکان بیان می‌یابد. این تکنیک‌های روایی، تنش‌های فرهنگی میان سنت و نوگرایی را صرفاً بازگو نمی‌کنند، بلکه آن‌ها را در متن روایت عینیت می‌بخشند و به اجرا درمی‌آورند. از این رو، کشمکش فرهنگی نه فقط در سطح محتوا، بلکه در شیوه روایت و سازمان زبان نیز حضور دارد. حاصل این رویکرد، شکل‌گیری روایتی غنی و چندلایه است که در آن زبان خود بخشی از فرهنگ مورد نقد به‌شمار می‌آید؛ زبانی که هم ریشه در سنت دارد و از لهجه‌ها و اصطلاحات بومی بهره می‌گیرد و هم واجد تأملات عمیق و اندیشه‌محور مدرن است. رویکرد پراگماتیک اتخاذشده لایه‌ای اساسی به تحلیل‌های پیشین، از جمله خوانش‌های گفتمانی، نشانه‌شناختی و روان‌کاوانه، می‌افزاید. رمان معروفی نه‌تنها روایت زندگی یک خانواده، بلکه بازنمایی یک گفتمان زبانی فرهنگی است که از خلال کنش‌های گفتاری، پیش‌فرض‌ها و بافت اجتماعی، مناسبات قدرت را هم‌زمان بازتولید و نقد می‌کند. (محمد، ۱۴۰۴، ص. ۱۴)

۸- نتیجه‌گیری

رمان سمفونی مردگان عباس معروفی، یکی از برجسته‌ترین آثار ادبیات معاصر فارسی، با بهره‌گیری از لایه‌های زبانی و روایی پیچیده، تصویری چندبعدی از چالش‌های فرهنگی جامعه ایران در دوران گذار ارائه می‌دهد. این مطالعه با تمرکز بر رویکرد کاربردشناختی (پراگماتیک)، نشان داد که چگونه کنش‌های گفتاری، دلالت‌های ضمنی، پیش‌فرض‌ها و نابرابری‌های موقعیت ارتباطی در خانواده اورخانی، روابط قدرت، سرکوب فردیت و محدودیت‌های فرهنگی را بازتاب می‌دهند. در سطح کنش‌های گفتاری، تقابل میان پرسش‌های دستوری و کنترل‌گرایانه پدر (جابر اورخانی) و پاسخ‌های کوتاه، غیرمستقیم یا درونی آیدین، نه تنها سلطه پدرسالارانه را برجسته می‌کند، بلکه مقاومت خاموش نسل جدید را نیز آشکار می‌سازد. دلالت‌های ضمنی در جملاتی چون «تنهایی را فقط در شلوغی می‌شود حس کرد»، پیش‌فرض انزوای وجودی در دل جمع را القا می‌کند و نشان می‌دهد که در بافت فرهنگی سنتی، فرد اغلب در میان نزدیکان، بیش از هر زمان دیگری تنها و نادیده‌گرفته‌شده است. بافت اجتماعی-تاریخی اردبیل سنتی، همراه با موقعیت‌های ارتباطی نامتقارن، گفتار را به ابزاری برای بازتولید قدرت تبدیل کرده و همزمان راه‌های پنهان بیان خود را برای شخصیت‌های حاشیه‌ای (مانند آیدین و آیدا) محدود می‌سازد. این بررسی کاربردشناختی، در نهایت به این نتیجه می‌رسد که رمان سمفونی مردگان فراتر از یک تراژدی خانوادگی، آینه‌ای از تقابل عمیق سنت و مدرنیته در ایران معاصر است. زبان در این اثر، نه تنها ابزار روایت، بلکه عاملی است که روابط قدرت را اجرا و همزمان نقد می‌کند. تقابل میان ارزش‌های

سنتی (اقتدار پدر، تجارت، مذهب) و آرمان‌های مدرن (فردگرایی، شعر، جستجوی هویت) به فروپاشی کامل خانواده منجر می‌شود و هشدار می‌دهد که بدون بازنگری در ساختارهای فرهنگی-گفتاری، مدرنیزاسیون می‌تواند به جای رهایی، به انزوا، جنون و مرگ نمادین بیانجامد. این رمان نشان می‌دهد که ادبیات فارسی معاصر قادر است پلی میان زبان، فرهنگ و جامعه بسازد؛ پلی که با آشکارسازی مکانیسم‌های پنهان سرکوب در گفتار روزمره، خواننده را به تأمل در واقعیت‌های اجتماعی وامی‌دارد. یافته‌های این پژوهش بر اهمیت رویکردهای کاربردشناختی در تحلیل متون ادبی تأکید دارد، زیرا این رویکردها لایه‌های پنهان معنا را که اغلب از تحلیل‌های صرفاً ساختاری یا تماتیک پنهان می‌مانند - آشکار می‌سازند. در پایان، سمفونی مردگان نه تنها سند ادبی یک دوره تاریخی، بلکه هشدار ماندگار است: در جوامعی که زبان و قدرت درهم‌تنیده‌اند، سکوت یا سرکوب گفتار فردی می‌تواند به مرگ تدریجی آزادی و هویت بیانجامد. این اثر، نسل‌های آینده را دعوت می‌کند تا با بازخوانی زبان روزمره و روابط خانوادگی-اجتماعی، راه‌هایی برای هم‌زیستی سنت و مدرنیته بیابند - راه‌هایی که به جای ویرانی، به رشد و درک متقابل منجر شود. این مطالعه امیدوار است گامی در جهت غنی‌سازی نقد ادبی فارسی معاصر بردارد و زمینه‌ای برای پژوهش‌های آتی در حوزه پراگماتیک ادبیات داستانی فراهم کند.

منابع

- بیگدلی، س. ب.، طاهری، ق.، & اسفندیاری، خ. (۱۳۹۲). بررسی و تحلیل انسان ارمانی در رمان سمفونی مردگان.
- تاتیانا مالنکا، و پوتاپوف دیمتری . (۲۰۲۵). فردیت ایدئولوژیک و هنری خلاقیت عباس معروفی در رمان سمفونی مردگان. بولتن دانشگاه ملد تارس شوچنکو کیف گروه زبان ها و ادبیات شرقی.
- جواد اسحاقیان. (۱۳۸۷). از خشم و هیاهو تا سمفونی مردگان (المجلد اول). تهران: هیلا.
- حسام الدین اشنا، و روحانی. (۱۳۹۰). هویت فرهنگی ایرانیان: ا. رویکردهای نظری مؤلفه های بنیادی.
- حسینی، و اهنگر. (۱۴۰۴). تحلیل گفتمان انتقادی رمان سمفونی مردگان اثر عباس معروفی بر اساس الگوی وندایک. مطالعات زبانی و بلاغی.
- زهرا ملحوظ. (۱۳۹۵). تحلیل نشانه شناختی رمان سمفونی مردگان . (مرودشت دانشگاه آزاد اسلامی، المحرر) پایان نامه کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی استاذ راهنما محمد حسین شرف زاده .
- سارا محسن، و هاله ترانه. (۱۳۹۵). مرگ ا. منظر هایدگر در رمان سمفونی مردگان.
- سعیدیان، د.، خسروی، ش.، & حیدری. (۱۴۰۳). قهرمان موضوع دار و گسترش فرهنگی.
- سید مهدی مسبوق، و اکرم ذو الفقاری. (۱۴۰۳). تحلیل کاربرد شناختی سازو کارهای ادب ورزی در مفاهیم اخلاقی نهج البلاغه. پایگاه استنادی سیویلیکا.
- عباس معروفی. (۱۳۸۸). سمفونی مردگان (المجلد چاپ بیستم). تهران: گردون.
- فاضل اسدی امجد و یورحسین اصلی امین و مرنودی. (۱۳۹۷). بررسی هستی شناسانه نظریات چارلز داروین و میشل فوکو.
- کامرانی، و بهنام. (۱۳۸۶). فرهنگ نقد و نقد فرهنگی.
- میلادی یارسی فر. و. (۱۴۰۱). مطالعه مؤلفه های مدرنیسم داستانی در سه رمان عباس معروفی سمفونی مردگان.

- میمندی، م. م. (۱۴۰۴). تحلیل رمان سمفونی مردگان بر پایه روش تحلیل گفتمان انتقادی فلاکلاف. .
- ولی زاده، و حاجی. (۱۴۰۱). تاثیر هژمونی فرهنگی بر بینامتنیت یسا استعماری در داستان ها.
- ویدا نژاد محمد. (۱۴۰۴). تحلیل رمان سمفونی مردگان عباس معروفی براساس نظام معنای لاندوفسکی.

الخطاب الثقافي وتجلياته في الرواية الفارسية المعاصرة دراسة لغوية تداولية لرواية «سيمفونية الموتى» لعباس معروف

المستخلص

كتاب «سيمفونية الموتى» هو رواية كتبها عباس معروف ونُشرت لأول مرة عام 1989. وباعتبارها واحدة من أبرز أعمال الأدب الفارسي المعاصر، فإنها تقدم صورة نقدية للتطورات الثقافية والصراعات في المجتمع الإيراني بين عقدي 1930 و1977، بنية سيمفونية وسرد متعدد الطبقات. يعتمد هذا البحث على منهج لغوي وتحليل عملي للنص، ويدرس كيف يتجلى الخطاب الثقافي في هذه الرواية، ويوضح كيف تلعب مكونات مثل خطاب السلطة والقمع، والنظام الأبوي في مؤسسة الأسرة، والتوتر بين التقاليد والحداثة، دورًا في بناء المعنى وتشكيل السرد من خلال أفعال الكلام للشخصيات، والدلالات الضمنية، والسياقات التواصلية. يستند الإطار النظري للبحث إلى نظرية الخطاب بالإضافة إلى نظرية فعل الكلام، وتم إجراء تحليل النص باستخدام الأدلة اللغوية والسردية. تشير نتائج البحث إلى أن سيمفونية الموتى لا تعكس فقط الأزمات والانقسامات الثقافية في المجتمع الإيراني المعاصر، بل تصبح أيضًا أداة لانتقاد الهياكل الاجتماعية والثقافية السائدة من خلال اللغة والآليات الخطابية. تُظهر هذه الدراسة أن التحليل المعرفي يمكن أن يوفر فهمًا أعمق للعلاقة بين اللغة والثقافة والهوية في النصوص الأدبية الفارسية المعاصرة.

الكلمات المفتاحية: الخطاب الثقافي؛ التحليل المعرفي؛ الأدب الفارسي المعاصر؛

سيمفونية الموتى؛ اللغة والثقافة؛ السلطة والنظام الأبوي

